

Resocijalizacijski procesi bivših zatvorenika u Hrvatskoj

Kostović, Nina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:789355>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Studentica: Nina Kostović

**RESOCIJALIZACIJSKI PROCESI BIVŠIH
ZATVORENIKA U HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Studentica: Nina Kostović

RESOCIJALIZACIJSKI PROCESI BIVŠIH ZATVORENIKA U HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Renato Matić

Zagreb, 2022.

Sadržaj

SAŽETAK	1
UVOD.....	2
RESOCIJALIZACIJSKI PROCESI ZATVORENIKA U SVIJETU	3
ZAŠTO JE RESOCIJALIZACIJA POTREBNA	6
POMOĆ PRI IZLASKU IZ ZATVORA U HRVATSKOJ	7
METODOLOGIJA I UZORAK ISPITANIKA.....	9
REZULTATI I RASPRAVA	10
ZAKLJUČAK.....	12
LITERATURA.....	13

SAŽETAK

Resocijalizacijom se smatraju svi postupci i procesi koji u pozitivnom smislu oblikuju ponašanje, stavove i vrijednosti osobe kako bi osoba bila ponovno integrirana u društvo. Zatvor kao totalna institucija služi za kažnjavanje i rehabilitaciju zatvorenika. Zatvori poput onih u skandinavskim zemljama fokusirani su na obrazovanje ili poticanje zatvorenika na učenje pojedinog zanata kako bi pri izlasku iz zatvora bili u mogućnosti pronaći posao. U Finskoj zatvorenici su danju obični radnici, u civilu koji obavljaju posao, a noću su zatvorenici. Hrvatska iako ima dobar plan u teoriji za rehabilitaciju i resocijalizaciju zatvorenika to u praksi nije tako. Prema istraživanju utvrđeno je da gotovo nitko od bivših zatvorenika nije zadovoljan uvjetima u zatvoru, kao ni pomoći koju im je država pružila prilikom napuštanja zatvora. Zatvorenici su pri izlasku prepušteni sami sebi.

Ključne riječi: resocijalizacija, zatvor, zatvorenici, kažnjavanje

UVOD

„Resocijalizacija (re+socijalizacija), postupci i procesi kojima se potiču društveno poželjne promjene u stavovima, vrijednostima i ponašanju osoba kod kojih socijalizacija nije dovela do društveno prihvatljiva, već do antisocijalnog ponašanja. Takvim bi osobama resocijalizacija trebala omogućiti uključivanje u društvenu sredinu, odnosno uspješno funkcioniranje u društvu. Resocijalizacijske mjere mogu biti i terapijske naravni, npr. kod rehabilitacije osoba nakon ozljeda ili u slučaju invalidnosti“ (Hrvatska enciklopedija, resocijalizacija, 2021).

Socijalizacija je cijelo životni proces učenja vrijednosti i normi društva, a resocijalizacijom se pokušava podvrgnuti osobu određenim mjerama, zaboravljanja starih vrijednosti i uvjerenja kako bi došla u ponovni proces socijalizacije i naučila ispravne i poželjne vrijednosti tog društva. Za proces resocijalizacije važna je promjena okruženja gdje stara pravila više ne vrijede (lumenwaymaker, 2020).

Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske pokrenuo je „Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama“ koji uključuje ovisnike koji su bili uključeni u program rehabilitacije i odvikavanja u terapijskoj zajednici ili zatvorskom sustavu, održavaju apstinenciju i pridržavaju se propisanog liječenja. U sam proces resocijalizacije ovisnika uključeni su zdravstveni, penalni, socijalni, gospodarski i organizacijski sustav kako bi korisnicima bila osigurana potpora i socijalna skrb. (RH, 2018.)

„Sociolog Harold Garfinkel (1956.) skovao je termin ceremonija degradacije statusa i opisao proces kroz koji se ljudi koji su obično na neki način povrijedili društvo obilježavaju i kažnjavaju kako bi reafirmirali postojeće norme. Često im se oduzima prijašnji identitet i daje im se novi identitet nižeg statusa“. Svrha ceremonije degradacije je odbacivanje prethodnog identiteta i dostojanstva kako bi osobe prihvatile vanjsku kontrolu. Ceremonija se koristi za uključivanje ljudi u totalne institucije kao npr. škola, mentalna bolnica, zatvor ili vojska. Za primjer navode se „Invazivne pretrage u zatvorima, dodjeljivanje broja, šišanje i uzimanje nakita i izdavanje zatvorske uniforme, sve su to primjeri rituala inicijacije. Kroz razne takve procesijske korake, nečiji identitet se umanjuje i zamjenjuje identitetom zatvorenika“ (lumenwaymaker, 2020).

RESOCIJALIZACIJSKI PROCESI ZATVORENIKA U SVIJETU

„Najznačajniji dio resocijalizacije je pronalaženje zaposlenja i stručno osposobljavanje ovisnika za određena zanimanja kao preduvjet uspješne afirmacije u društvu“ (RH, 2018.). Nakon dugotrajnog i uspješnog procesa liječenja ovisnici pri uključivanja u društvo često imaju prepreke u sudjelovanju zbog marginalizacije, socijalne isključenosti i stigmatizacije. Postupak liječenja i odvikavanja treba biti sagledavan s medicinskog, psihološkog i socijalnog aspekta kako bi se stvorio što kvalitetniji tretman i program za ovisnike unutar i izvan ustanove u kojoj su boravili (RH, 2018.).

„Sustav i proces resocijalizacije osobnosti zatvorenika u mnogim zemljama povezani su sa sustavom i procesom kaznene presude, imaju zajedničku strukturu i razlikuju se po specifičnim mehanizmima utjecaja na osobu“ (E.A.Timofeeva, 2019.). U svrhu poboljšanja zatvorskih institucija u svijetu su uvedene obuke i profesionalni treninzi kako bi se omogućio kvalitetniji i stručniji program rada zatvorenicima. Prema znanstvenicima u zapadnoj Europi i Americi 80% zatvorenika nema odgovarajuću profesionalnu vještinu ili je tijekom dolaska u zatvor izgubio doticaj s njom. Znanstvenici smatraju da je obrazovanje najvažniji čimbenik koji može pomoći u njihovoj resocijalizacijskoj i socijalnoj prilagodbi jednom kad izađu na slobodu (E.A.Timofeeva, 2019.).

„Prema Ervingu Goffmanu (1961.) ukupne institucije kao što su privatni internati, vojska, zatvori i mentalne ustanove pružaju takva okruženja jer su učinkovito odsječene od šireg društva i visoko regulirane. Ovaj propis uključuje stroge norme (tj. uniforma, frizura, dnevni raspored, komunikacija itd.) i opsežna pravila. Obično je jedna osoba s autoritetom, poput upravitelja zatvora, narednika za obuku, visokog vojnog časnika ili ravnatelja, zadužena i nadzire osoblje za provođenje propisa“ (lumenwaymaker, 2020).

Uzevši u obzir Europu kao primjer možemo vidjeti da je zatvorenicima ponuđeno osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, dok su države poput Njemačke i Nizozemske zagarantirale zatvorenicima socijalni rad, obuku i obrazovanje. Njemačka unutar zatvora kao institucije svakom zatvoreniku omogućuje individualni program resocijalizacije koji ga kasnije usmjerava u njemu potrebni sustav obrazovanja. U slučaju odabira visokog obrazovanja zatvorenici odlaze u zatvoreni tip zatvora gdje studiraju u odsutnosti sa sveučilišta. Unutar Njemačkog sistema zatvori, komune i svi oblici koji su mjesta lišenja slobode svoje korisnike smatraju rezervnom, ali kvalificiranom radnom snagom. Službe rada su zadužene za praćenje i

sistematiziranje podataka o zapošljavanju bivših zatvorenika te je to jedan od razloga uspješne suradnje slobodnih njemačkih sindikata i saveznih radničkih odbora sa zatvorskom upravom (E.A.Timofeeva, 2019.).

Nizozemska kao zemlja s jednom od najmanjih stopa kriminala u svijetu nikad nema u potpunosti popunjene zatvorske kapacitete. Zatvorski sustav izgrađen je po uzoru na one u Skandinavskim zemljama, a zatvorenici su podijeljeni na tretman profesionalnih i tretman uobičajenih prijestupnika u Nizozemskoj. Unutar zatvora raspoređeno je više psihijatara koji su podijeljeni na određen broj zatvorenika, a veliku ulogu za oporavak njihovog mentalnog zdravlja imaju i pri njihovu izlasku iz zatvora. Kazna se izdaje s mogućnošću uvjetnog otpusta, a tijekom svog boravka zatvorenici zajedno rade u određenom broju radionica, a izrađuju torbe i uniforme za poštu, tiskaju te su im dostupne knjige na ruskom i portugalskom kao i polaganje ispita i učenja novih jezika. Prilikom izlaska prilagođeni su životu u zajednici kao i poslovima za koji su se prekvalificirali (N.S.Timasheff, 1958).

U Skandinavskim zemljama obrazovanje je ključni čimbenik ponovne resocijalizacije i prilagodbe unutar društva recimo zatvorenici se sustavno informiraju o mogućim obrazovnim tečajevima i programima sukladno duljini izdržavanja kazne. U Finskoj 10 posto zatvorenika na godišnjoj razini poboljša svoje obrazovanje, a zatvori kako bi poboljšali odgojno-obrazovnu funkciju sklapaju ugovore s obrazovnim ustanovama. Tako pružaju mogućnosti da i osim obrazovanja dobiju priliku za usavršavanje određene struke. U Finskoj je struktura radnog vremena podijeljena pa postoji izbor posla ili učenja, a država financira oba. Radno vrijeme postavljeno je na 40 sati tjedno, a vikendima se smatraju subota i nedjelja. Finska je specifična po tome što zatvorenici danju rade u civilu u poduzeću, a samo su noću zatvoreni. (E.A.Timofeeva, 2019.) ... „Stručno osposobljavanje u Finskoj podijeljeno je u 24 modula, što omogućuje planiranje procesa obuke nakon izlaska. Obuka je osigurana u zatvoru od nastavnika ustanova za strukovno obrazovanje, kao i zatvorskog osoblja. Ako se zatvorenik nalazi u zatvoru zatvorenog tipa, socijalni radnik se mora dogovoriti s odgojno- obrazovnom ustanovom o organizaciji obuke u posebno opremljenim dijelovima zatvora. Nakon položenih ispita zatvorenici mogu dobiti više obrazovanje, a u nekim slučajevima mogu pohađati sveučilište bez nadzora“ (E.A.Timofeeva, 2019.).

U skandinavskim zemljama postoje profesionalni programi koji su rodno orijentirani. Programi za pripremu žena za život na slobodi točnije bivših zatvorenica sastoji se od vrlo informativnih programa. Zatvorenice se kroz stručne poslove osposobljavaju za kuharicu, vrtlaricu,

upraviteljicu. Uči ih se osobnoj njezi, planiranju slobodnog vremena i na koji način održavati kućanstvo. Njemačka u svoje zatvore nabavlja najnoviju opremu kako bi osposobili zatvorenike i imali širok raspon zanimanja jednom kad odsluže svoju kaznu (E.A.Timofeeva, 2019.).

Posljednja četiri desetljeća Sjedinjene Američke Države imale su veliku stopu zatvaranja. Smatrano je kako jedino onesposobljavanje i kaznene sankcije mogu zaštititi sigurnost građana. Istraživanja su pokazala da masovna zatvaranja ne utječu znatno na smanjenje stopa kriminala, a četiri od deset odraslih zatvorenika se nakon puštanja na slobodu unutar tri godine vrati u zatvor. Prema provedenim anketama 2012. godine, stanovništvo SAD-a smatra da država previše novca daje u zatvore te da je previše ljudi zatvoreno. Većina ispitanih dijeli mišljenje da se ne nasilne počinitelje treba prebaciti u ustanove koje bi bile jeftinije alternative zatvoru. „S više od jednog na svaka 104 odrasla Amerikanca u zatvoru, SAD ima najveću stopu zatvaranja u svijetu, 716 na 100 000 stanovnika. Državni troškovi za korekcije dosegli su 53,5 milijardi dolara za fiskalnu godinu 2012“ (Subramaniam R., 2014).

Vagić provodi istraživanje na 106 poslodavca gdje se ispituju njihovi stavovi o bivšim zatvorenima. Prvo su poslodavci ocjenjivali navike pregledavanja potvrda o nekažnjavanju iz čega je došlo do zaključka da više od trećine ispitanik traži potvrdu o nekažnjavanju, a četvrtina je gotovo nikad ili vrlo rijetko pregleda. „Samo 6 ispitanika izjavilo je da požale svoju odluku o odbijanju ili primanju kandidata, a 87,8% poslodavaca izjavljuje kako često ili vrlo često ispravno odlučuje na razgovoru za posao. Samo 17% ispitanika radilo je ili trenutno radi s osobom koja je bila na izdržavanju kazne zatvora, a samo 12,3% poslodavaca zaposlilo je bivšeg zatvorenika“ (Vagić, 2021.).

Autorica je ispitivala stavove poslodavaca kroz 25 čestica, a čestice s najvećim brojem slaganja su „(primjerice „Bivši zatvorenik je čovjek, jednako kao i ja“, „Svatko zaslužuje drugu priliku“ i „Svi radimo greške, to nije ono što definira osobu“). Pozitivni rezultati nisu se razlikovali s obzirom na stupanj obrazovanja poslodavca i položaj na poslu koji obavlja. Pokazano je da ne postoji razlika u percepciji bivših zatvorenika s obzirom na spol prilikom zapošljavanja (Vagić, 2021.).

ZAŠTO JE RESOCIJALIZACIJA POTREBNA

Kroz godine proučavanja ustanovljeno je da u procesu resocijalizacije značajnu ulogu ima poboljšanje psihičkog stanja zatvorenika. Japan prilikom procesa inicijacije odvoji zatvorenike u samice na 15 dana gdje se zatvoreniku dodjeli stručnjak koji s obzirom na njihov problem organizira daljnji program rada. U Njemačkoj svi osuđeni na period duži od 6 mjeseci u početnoj fazi prolaze kroz samice gdje im se određuje odgovarajući oblik pritvora, nadzora i osposobljavanja pazeći na njihov odgoj i vjeru (E.A.Timofeeva, 2019.).

Slični programi provode se u 10 država SAD-a. Resocijalizacija zatvorenika usmjerena je na proučavanje osobnosti i procjenu rizika kako bi se smanjila stopa povratka u zatvor. Velika pozornost posvećena je socijalno-terapijskim programima koji su usmjereni na psihoterapije, grupne terapije i programe kontrole bijesa. Najrašireniji su programi koji su usmjereni na prevladavanje ovisnosti o drogama. „U SAD-u, Kanadi i Australiji koristi se rehabilitacijski model *Risk – Need – Responsibility* koji je dizajniran posebno za liječenje i rehabilitaciju zatvorenika sa psihičkim smetnjama. Program je usmjeren na smanjenje ponavljanja kriminala te dobivanje kliničkih, socijalnih i psiholoških učinaka. U provedbi programa model uzima u obzir individualne karakteristike pojedinca“ (E.A.Timofeeva, 2019.).

Autorice su provele anketu na 62 poslodavca u području grada Baltimorea, savezne države Maryland u Sjedinjenim Američkim Državama. Glavni cilj ankete bio je istražiti u kojoj mjeri su poslodavci spremni zaposliti bivše zatvorenike. Rezultati su pokazali da je više od polovice ispitanih tj. 53% spremno zaposliti bivšeg zatvorenika. (Giguere, 2002) Kako bi prihvrat bivših zatvorenika kao zaposlenika bio bolji društvo bi se trebalo upoznati s preprekama koje bivši zatvorenik ima pri povratku u društvo. Anketom je utvrđeno da se strah od bivših zatvorenika smanjuje prilikom fizičkog kontakta s njima te da tek nekolicini ispitanika bivši zatvorenici predstavljaju problem. Većina ispitanika potvrdno je odgovorila o zapošljavanju bivših zatvorenika uz poticaj i pomoć države prilikom isplate njihovih plaća. Također zatvorenicima bi trebalo biti moguće savjetovanje s profesionalnom osobom prilikom pisanja životopisa i traženja posla. (Giguere, 2002)

„Naposljetku, važno je istaknuti da su dobiveni zanimljivi rezultati koji pokazuju pozitivne stavove hrvatskih poslodavaca prema zapošljavanju bivših zatvorenika. Njihovim uvidom moguće je raditi na unaprjeđivanju socijalne reintegracije koja je neizostavna za njihovu potpunu rehabilitaciju. Također, populacija poslodavaca većinski je visokoobrazovana, na

pozicijama su moći i donošenja odluka, pa je pretpostavka da imaju veću moć u formiranju budućeg društva radeći na visokim i važnim pozicijama. Budući da su njihovi stavovi prema bivšim zatvorenicima pozitivni, postoji nada da će se u budućnosti položaj marginalizirane skupine zatvorenika i bivših zatvorenika popraviti.“ (Vagić, 2021.)

POMOĆ PRI IZLASKU IZ ZATVORA U HRVATSKOJ

„Poslijepenalni prihvata zatvorenika u Republici Hrvatskoj uređen je i reguliran Zakonom o izvršavanju kazne zatvora te iako je sama ideja pomoći nakon otpusta i više nego potrebna i dobro zamišljena u teoriji, još uvijek nije dovoljno razvijena u praksi.“ (Lončar, 2016.)

Prije nego što zatvorenik izađe na slobodu ustanova u kojoj je boravio dužna je provjeriti imaju li zatvorenici smještaj po izlasku iz zatvora ili kaznionice. Potiče se uspostavljanje socijalnih mreža pa se kontaktiraju Centri za socijalnu skrb, Klubovi liječenih alkoholičara ili ovisnika te se pokušava održati kontakt s obitelji kako bi se poboljšala povezanost zajednice. Općepoznato je da zatvorenici prilikom izlaza prolaze kroz kritičnu fazu zbog ponovnog uspostavljanja socijalnih odnosa s društvom. Potrebno je izlazak na slobodu pripremati prije samog oslobađanja, a poželjno je da uz redovite programe zatvorenici provode vrijeme u zajedničkim prostorijama i imaju osmišljene zajedničke aktivnosti. Potrebno je da zatvorenik uspostavi odnos i suradnju sa zatvorskim sustavom i sustavima socijalnih skrbi. (Lončar, 2016.)

„Sadržajima tih aktivnosti potrebno je obuhvatiti: različita područja života zatvorenika (obitelj, djeca, prijatelji, društvo, zajednica, osiguravanje smještaja, zapošljavanje i sl.), upućivanje na odgovarajuće institucije (Centar za socijalnu skrb, Zavod za zapošljavanje, razne zdravstvene i obrazovne ustanove, Ministarstvo unutarnjih poslova i dr.), pružanje kontakta različitim organizacijama i institucijama koje pružaju različite oblike pomoći (psihološka pomoć, pravna pomoć, socijalna pomoć, savjetovanje, informiranje i sl.). Posebice bi trebalo obratiti pozornost na pravovremeno informiranje zatvorenika o pravima koja ostvaruju, odnosno na prava iz sustava socijalne skrbi, zdravstva, rada i sl. U sklopu priprema za izlazak zatvorenicima je potrebno pružiti konkretne informacije o institucijama koje su im bitne po izlasku iz zatvora ili

kaznionice te gdje se one točno nalaze, kako mogu doći do njih te koje usluge one pružaju.“ (Lončar, 2016.)

Zatvorenicima se može olakšati i smanjiti stres prije samog izlaska ako imaju sve potrebne informacije i adekvatnu pripremu za izlazak. U Hrvatskoj je praksa da rad sa zatvorenicima počinje nakon njihovog oslobađanja tj. izlaska iz zatvora, ali ako bi se uvelo ranije pripremanje na sam izlazak rezultati bi zasigurno bili bolji. Sustav socijalne skrbi kao i probacijski sustav započinju kontakt sa zatvorenikom nakon njegova izlaska iz zatvora, a oba sustava su ključna kako bi se zatvorenik mogao informirati i prilagoditi novonastalim situacijama u vanjskom svijetu. (Lončar, 2016.)

„Probacijski sustav i sustav socijalne skrbi imaju mogućnost održavanja veza s obiteljima zatvorenika i u pripremi obitelji za povratak zatvorenika kući, odnosno, mogu raditi s članovima obitelji na pripremanju i ponovnom prihvaćanju bivših zatvorenika u obitelj. Pogodnostima češćih izlazaka iz penalnih ustanova također se radi na pripremanju za život na slobodi. Pritom je bitna uloga policije, koja bi nadzirala te izlaske koji bi u početku bili kraći, a zatim postupno dulji u mjestu izdržavanja kazne zatvora i u mjestu prebivališta, odnosno boravišta.“ Glavne zasluge za osiguranje resursa za osnivanje udruga koje pomažu bivšim zatvorenicima pripadaju nevladinim udrugama i organizacijama. Glavni radnici u udrugama su volonteri. Iako je sustav zadužen za brigu i organizaciju vremena, tretmana, resocijalizaciju i informiranje zatvorenika o njihovim pravima i mogućnostima prilikom oslobađanja, zatvorenici ostaju sami s najosnovnijim informacijama. (Lončar, 2016.)

METODOLOGIJA I UZORAK ISPITANIKA

U svrhu završnoga rada u razdoblju od 1. svibnja 2022. do 1. lipnja 2022. provedeno je kvalitativno istraživanje. Uzorak ispitanika je namjerni, a korištena je metoda polustrukturiranog intervjua, odnosno otvoreni tip intervjua u kojima se ne postavljaju pitanja na principu potvrde i negacije nego je dopuštena sloboda izražavanja kako bi se pristupilo što potpunijim i detaljnijim informacijama. Ispitanika je bilo 10, svi dolaze s područja Splitsko-dalmatinske županije, a raspon godina je od 30 do 73 godine. Svi ispitanici imaju kriminalni dosje, odnosno odslužili su zatvorsku kaznu od minimalno dvije godine za razne prekršaje i kaznena djela. Kaznena djela su većinski uključivala nanošenje težih tjelesnih ozljeda i preprodaju narkotika i raznih opijata. Zbog svoje fenomenološke–deskriptivne svrhe, a i činjenice da se radi o kvalitativnom istraživanju, korištena je metoda intervjua. Intervjui su polustrukturirani, točnije sastoje se od pet pitanja kojima se nastojao dati uvid u kolikoj mjeri služenje zatvorske kazne utječe na resocijalizaciju nakon što se zatvorenici vrate svakodnevnomu životu. Pitanja se odnose na pružanje zdravstvene i psihološke pomoći u zatvoru, osiguranje smještaja i hrane nakon odsluženja kazne potom su pitani o mogućnostima zaposlenja s kriminalnim dosjeom, nakon izlaska u kolikoj su mjeri naišli na osuđivanje užeg ili šireg kruga ljudi i u konačnici smatraju li da su uvjeti nakon izlaska bili dobri ili loši. Intervjui su snimani mobitelom putem snimača zvuka, identitet ispitanika ostaje anonimn, a svi podatci su pohranjeni u privatnoj arhivi autorice rada. Svi ispitanici usmeno su informirani o svrhama i potrebama pisanja završnog rada te su usmeno potvrdili svoj pristanak. Društvo nerijetko ima odbojan stav prema bivšim zatvorenicima te se nakon odsluženja kazne često znaju naći na marginama društva. Stoga je od velike važnosti pružiti takvim ljudima drugu šansu i pružiti im normalan povratak u društvenu zajednicu. Ukoliko im se pruži adekvatna zdravstvena i duševna pomoć, utoliko su manje šanse za ponovni kazneni prijestup i u konačnici zatvor. Glavna zadaća ovog istraživanja je uz pomoć intervjua saznati što više informacija iz prve ruke o načinima odnošenja prema zatvorenicima i uvjetima života nakon odsluženja kazne.

REZULTATI I RASPRAVA

Devet od deset ispitanika na prvo pitanje o pružanju zdravstvene i psihološke pomoći u zatvoru odgovorilo je da im je pružena neadekvatna pomoć, odnosno da iako je zakonski određeno i predviđeno da za svakog zatvorenika treba biti omogućen pristup liječniku i psihologu/psihijatru prema njihovim navodima to nije tako: „Ma sve je to reda radi, zbog nekih pravila, zakona. To je malo zdravstvenih pregleda, sa psihologom popričaš jedan dva puta i to je to. Popriča s tobom 20 minuta, ali njemu to ništa ne znači jer svakako u procijeni on gleda tvoj dosje. Prema dosjeu on odlučuje kakav si kao osoba. Što se tiče psihološke pomoći ti jedino možeš sam sebi pomoć jer ti on govori tamo ono što ti sam već znaš. Ne moj praviti probleme, moraš okrenut novu stranicu. Mi to svi znamo, ali da se netko brine o vama nije. Ljudi su najveći problem, ja sam htio samicu, jedna od groznih stvari je i taj sanitarni čvor jer te čuvar mora vidjet da si ti u ćeliji“. Drugi ispitanik odgovorio je gotovo identično, što potvrđuje ispravnost teze da im nije pružena adekvatna zdravstvena i duševna pomoć u zatvoru: „Omogućena je ,ali što ti to vrijedi kad će ti samo dati tablete kako ne bi radio probleme, njima onda bude lakše jer su kao psiholozi svoj dio odradili. Prije smještanja u zatvor naravno ide pregled kod doktora, razgovor sa psihologom da odredi u kojem si psihičkom stanju i sve to već kako slijedi“. Poražavajući su rezultati koji govore da im se ne pruža primarna pomoć na koju svako ljudsko biće treba imati pravo. Na drugo pitanje koje se tiče smještaja i hrane nakon zatvora gotovo svi ispitanici složili su se kako nitko za navedene stavke ne mari, odnosno svatko se mora sam snalaziti nakon izlaska iz zatvora: „Ma teško, to se može jedino u glavi. Čovjek se sam sa sobom psihički priprema prije izlaska iz zatvora, ali kad izađeš vani je drugačije. Od njih ne dobiješ nikakvu pomoć, puste te, ideš doma i to je to. Ako si pod uvjetnom onda se moraš javljat sedmično jedanput policiji. Ako si odležao svoje nemaš više veze s njima“. Jedan ispitanik naglasio je da je nakon izlaska iz zatvora od socijalne službe dobio privremeni smještaj i nekoliko bonova za hranu, no ništa dugoročno, samo onoliko koliko je potrebno da izvrše svoju zakonsku dužnost. „Ma to je forme radi, nema tu neke posebne brige, omogućavanja stalnih prihoda ili nešto slično tome. Kako sam sebi stvoriš tako će ti bit. Ako od prije imaš nešto je jednostavno, ima ljudi u zatvoru koji nemaju ništa i nikoga vanka. Moraju sebe prodavati, kako bi si mogli priuštiti kutiju cigareta, neki suhomesnati proizvod ili nešto. Kad izađu snalaze se kako znaju i mogu, uzimaju svaku priliku koja im se ponudi“.

Većini ispitanika primarni je posao bio ilegalan, stoga se nakon odsluženja kazne nisu mogli vratiti istome. Svim ispitanicima je traženje posla s kriminalnim dosjeom bio mukotrpan jer većina poslodavaca traži potvrdu o nekažnjavanju. Za bivše osuđenike nemogućnost zaposlenja prva je prepreka koja ih vodi ka starome životu. Jedan od ispitanika naveo je: „E dobro pitanje za svih nas koji smo bili u zatvoru. Ti ako ne pronađeš posao čim izađeš iz zatvora i ne okreneš drugu stranicu života, ulica te pokupi i staro društvo koje si imao prije. Staro društvo je takvo koje te odvelo i koje je skupa s tobom išlo u zatvor“. Problemi najčešće nastupe kad se bivši osuđenici vrata u ono okruženje koje ih je prvotno dovelo do zatvora. Većina ispitanika odgovora da je puno lakše doći do posla ako imaju „vezu“, odnosno obitelj, prijatelje ili poznanike „na pozicijama“, jer onda im se progleda kroz prste: „A uvijek postoje predrasude prema zatvorenicima koje te prate tokom cijelog života, ako imaš neku vezu, prijatelja, obitelj koji ti mogu srediti posao lakše je“. Četrto pitanje ovoga intervjua nadovezuje se na treće pitanje jer bivši osuđenici nerijetko nailaze na osuđivanje od užeg i šireg kruga ljudi. Prema njihovim navodima bez obzira koliko su se promijenili i naučili zauvijek ostaju obilježeni na negativan način te moraju trpjeti brojne komentare iza leđa kao i predrasude koje ih prate: „Predrasude su uvijek tu, bio dobar, bio loš prati te. Ne možeš se maknuti iz tog kruga i okoline. Da si najbolji na svijetu kriminalac si i uvijek će te ljudi takvima smatrati. “. Drugi odgovor ispitanika gotovo je identičan: „Naravno, osuda društva je uvijek tu. Možemo si mi lagati i pretvarati se da to nije tako, ali tužna činjenica je da ostaješ kriminalac do kraja života. Nikoga ne zanima jesi li ubio čovjeka ili si završio u zatvoru radi dilanja. Uvijek znaš da netko nešto komentira, ako ne ovako licem u lice onda je sigurno iza leđa“. Peto pitanje općenitije je od prethodnih četiriju, a odnosi se na uvjete života nakon izlaska iz zatvora. Sto posto ispitanika složilo se da su uvjeti nakon izlaska bili iznimno loši, odnosno nadležne institucije nisu ispunile svoje dužnosti u obliku smještaja i posla te se većina ispitanika prvotno morala prijaviti u prihvatilište za beskućnike, što definitivno nije optimalno rješenje za pravilnu resocijalizaciju ranjivih društvenih skupina: „Mal je postotak onih koji su jaki dovoljno za okrenuti novu stranicu u životu. Ti ako želiš promijeniti život izvan zatvora bi trebao imati sređen cijeli život od obitelji, financijskog stanja i svega da bi mogao nastaviti. Jednom kad se vratiš u staro društvo gotovo je ili nastavljaš po starome što je većina ljudi. U tom slučaju ponovni odlazak u zatvor je neizbježan. Ako imaš nekoga od tvojih bližnjih tko će ti pomoć u toj socijalizaciji ponovnoj npr. djeca onda je to puno lakše ili dobru ženu, curu koja je normalna odmah je drukčije. Ako par puta odeš sa svojom

starom ekipom u izlazak, kombinirano s alkoholom i supstancama brzo se vraćaš nazad“.

ZAKLJUČAK

Uključivanje bivših zatvorenika u društvo postaje sve važnije pitanje u svijetu. Zatvorenici su polako počeli dobivati svu potrebnu pripremu i pomoć kako bi im se olakšao povratak u stvarnost. Zemlje poput Finske su toliko napredovale da postoje zatvori gdje su zatvorenici slobodni danju, obučeni su kao civili i obavljaju posao, a samo su navečer zatvoreni. Njemačka zato zatvorenike vidi kao rezervnu radnu snagu, omogućuje im obrazovanje i rad, a zatvori su opremljeni najboljim i najmodernijim uređajima za obavljanje određenog posla.

Hrvatska s druge strane ne omogućava zatvorenicima toliku pripremu i aktivaciju unutar samog zatvora. Bivši zatvorenici nisu dovoljno informirani o njihovim pravima i mogućnostima tijekom izlaska iz zatvora. Ostavljeni su s najosnovnijim informacijama i povremenim pozivima Centara za socijalnu skrb. Rezultati istraživanja su poražavajući jer pokazuju tužnu realnost stanja hrvatskih zatvora. Prema njima se ne odnosi s poštovanjem te im nije omogućena ni primarna pomoć, dočim u zapadnim i sjevernim europskim zemljama, zatvorenici imaju jednako dobre prilike i uvjete življenja kao oni „na slobodi“. Primjer zapadnih i sjevernih europskih zemalja daje nadu da će se ostale zemlje, uključujući i Hrvatsku, ugledati na njih te se početi odnositi prema zatvorenicima kao prema sebi ravnima te da će im jednoga dana biti pružene raznorazne mogućnosti za obrazovanje, edukaciju, tečajeve, seminare, radionice i sl.

„Poslijepenalni prihvat zatvorenika u Republici Hrvatskoj uređen je i reguliran Zakonom o izvršavanju kazne zatvora te iako je sama ideja pomoći nakon otpusta i više nego potrebna i dobro zamišljena u teoriji, još uvijek nije dovoljno razvijena u praksi.“ (Lončar, 2016.)

Hrvatska bi se stoga trebala ugledati na zapadne zemlje Europe koje uzastopnim proučavanjem i istraživanjem rade na poboljšanju zatvorskih uvjeta i pružanju adekvatne pomoći zatvorenicima.

LITERATURA

Giguere, R. a. (December 2002). Help Wanted: A Survey of Employer Concerns About Hiring Ex-Convicts. *Criminal justice policy review* .

Lončar, P. (Rujan 2016.). Priprema za izlazak na slobodu i poslije penalni prihvrat zatvorenika. *Diplomski rad* . Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska.

N.S.Timasheff. (Mar.-Apr. 1958). The Dutch Prison System. *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol.48* , str. 608-614.

Subramaniam R., S. A. (October 2014). Sentencing and Prison Practices in Germany and Netherlands Implications for the United States. *Ideas from Abroad and Their Implementation at Home* , str. 33-45.

Vagić, B. (Lipanj 2021.). Stavovi i percepcija poslodavaca o zapošljavanju bivših zatvorenika. *Diplomski rad* . Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska.

MREŽNI IZVORI

<https://doi.org/10.1051/shsconf/20196212004>

Hrvatska enciklopedija, m. i. (2021). *resocijalizacija*. Preuzeto 18. svibnja 2022 iz Leksikografski zavod Miroslava Krležice:

<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52534>

lumenwaymaker. (27. October 2020). *lumenlearning.com*. Preuzeto 15. svibnja 2022 iz

<https://courses.lumenlearning.com/wm-introductiontosociology/chapter/reading-resocialization/>

RH, V. (2018.). *e- Građani*. Preuzeto 19.. svibnja 2022. iz Vlada RH Ured za suzbijanje zlouporabe droga: <https://drogeiovisnosti.gov.hr/ovisnosti-i-vezane-teme/podrucja-suzbijanja-ovisnosti/resocijalizacija-1008/1008>